

POJAVLJANJE NILSKE GOSI *Alopochen aegyptiacus* v SLOVENIJI

Occurrence of the Egyptian Goose *Alopochen aegyptiacus* in Slovenia

DEJAN BORDJAN¹, ERIK ŠINIGOJ²

¹ NIB - Nacionalni Inštitut za Biologijo, Večna pot 111, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: dejan.bordjan@nib.si

² Erik Šinigoj, Šinigojska 5, SI-5294 Dornberk, Slovenija, e-mail: erik.sinigoj@gmail.com

Glavnina naravnega območja razširjenosti nilske gosi *Alopochen aegyptiacus* je v podsaharski Afriki, ki se proti severu razširja samo ob Nilu (SNOW & PERRINS 1998). Do 18. stoletja je bila znana tudi kot gnezdilka Donavskega bazena od južne Madžarske prek Vojvodine do Romunije (BLAIR *et al.* 2000). Nilska gos je bila naseljena v Združenih državah Amerike (GREG BRAUN 2004), Združenih arabskih emiratih, Izraelu in delih zahodne Evrope (SNOW & PERRINS 1998). V Veliki Britaniji je bila naseljena že v 17. stoletju (SUTHERLAND & ALLPORT 1991). Na Nizozemskem gnezdi od leta 1967, v Belgiji od leta 1982 (VENEMA 1997, SNOW & PERRINS 1998). V Nemčiji je prvič gnezдила leta 1981, redno pa gnezdi od leta 1985/86 (BAUER & WOOG 2008). Na Danskem gnezdi od leta 2001 (BANKS *et al.* 2008), v Švici pa je bilo gnezdenje prvič potrjeno leta 2003 (MAUMARY *et al.* 2007). Naselitev populacij v Belgiji, na SV Francije ter v SZ Nemčiji je verjetno posledica širjenja nizozemske populacije (BLAIR *et al.* 2000). Že v začetku 90-ih let prejšnjega stoletja je gnezdeča populacija v Veliki Britaniji, na Nizozemskem in v Belgiji skupaj štela več sto parov (SNOW & PERRINS 1998). Do leta 2000 so se populacije v posameznih državah močno okrepile. V Veliki Britaniji je tako gnezdilo že 300 parov od okoli 950 tam pojavljajočih se odraslih osebkov, na Nizozemskem 1400 parov od skupaj okoli 6000 osebkov, v Belgiji do 150 parov od skupaj 630 osebkov, v Nemčiji pa je gnezdilo 200–400 parov od 1000–3000 osebkov (BLAIR *et al.* 2000). V majhnem številu vrsta redno gnezdi še na Danskem in v Franciji (BLAIR *et al.* 2000) ter Švici (MAUMARY *et al.* 2007). Gnezdenje je bilo potrjeno tudi že v Španiji, vendar neredno (BLAIR *et al.* 2000). Danes je gnezdeča populacija v Nemčiji ocenjena na 2200–2600 parov, na Nizozemskem pa na 4500–5000 parov (BAUER & WOOG 2008). Celotna evropska gnezdeča populacija

je bila ocenjena na več kot 10.000 parov (BLAIR *et al.* 2000). Za populacijo na Nizozemskem je bilo značilno hitro začetno naraščanje števila gnezdečih parov in ponovno povečanje številčnosti po vsakem močnejšem upadu, ki so verjetno posledica ostrih zim (LENSINK 1999). V Evropi se nilska gos pogosteje pojavlja na antropogenih vodnih telesih (BLAIR *et al.* 2000) in se vsaj na Nizozemskem ter v Veliki Britaniji vede kot stalnica (LENSINK 1999, BLAIR *et al.* 2000).

Nilska gos je v Evropi tujerodna invazivna vrsta (DRAKE 2003), ki je na naseljenih območjih praviloma dominantni tekmelec drugim vrstam vodnih ptic, zlasti manjšim vrstam, kot so liska *Fulica atra* in race *Anas* sp. Pogosta posledica tega je manjša gnezdeča populacija oziroma dejstvo, da avtohtonih vrst vodnih ptic na gnezdiščih nilske gosi sploh ni. Dodaten vpliv na populacije avtohtonih vrst ima z genetskim mešanjem, saj se uspešno križa s kanadsko *Branta canadensis* in svojo gosjo *Anser anser* ter mlakarico *Anas platyrhynchos* (BLAIR *et al.* 2000).

V sosednjih državah Slovenije se nilska gos redno pojavlja v Avstriji, na Madžarskem in v Italiji. V vseh omenjenih državah ima status vrste, ki se pojavlja kot gost iz naturaliziranih populacij v tujini (kategorija C5) (MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2010, RANNER 2011). V Avstriji je bilo do začetka 21. stoletja nekaj opazovanj osebkov, ki so bili opredeljeni kot klateži iz sosednjih držav (BLAIR *et al.* 2000). Glede na vpise opazovanj redkih vrst na internetno stran Club 300 Austria (http://www.club300.at/watchings?filter0=111&filter1=**ALL**&filter2=**ALL**) je bilo v obdobju 2003–2007 v povprečju zabeleženo po eno opazovanje na leto. Potem se je število opazovanj in tudi število območij z opazovanji vrste močno povečalo (samo v letu 2010 je bilo 59 opazovanj na devetih območjih). Večina opazovanj nilske gosi v Avstriji je omejena na območje Nežiderskega (SV Avstrija) in Bodenskega jezera (zahodna Avstrija), dve opazovanji pa sta tudi iz avstrijske Štajerske. Nilska gos je bila na Madžarskem prvič zabeležena leta 1993, ko je bila opazovana dvakrat (MAGYAR & HADARICS 1995, MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2000). Leta 2000 je bilo zabeleženo tretje opazovanje, po 2004 pa se je začela pojavljati bolj redno, s podatki iz večine let (MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2001, 2008A, 2008B, 2009 & 2010). Večina opazovanj nilskih gosi na Madžarskem je z obsežnega nižinskega območja vzhodno in južno od Budimpešte. Novembra 2010 je bil en osebek opazovan dobrih 100 km od slovenske meje pri naselju Bárdudvarnok v Šomodski županiji/Somogy, aprila 2011 pa sta bila opazovana dva osebkov manj kot 50 km od slovenske meje pri naselju Püspökmolnári v Železni županiji / Vas (<http://www>.

birding.hu/index.php?lan=en&Lang=en). V Italiji se nilska gos pojavlja pozimi, kjer v vsaj petih deželah prezimuje. Osebkki verjetno izvirajo iz območij severno od Alp (BLAIR *et al.* 2000). Čeprav se redno pojavlja na mokriščih v osrednjem delu države, v Italiji še ni naturalizirana (AMORI & BATTISTI 2008). Na Hrvaškem do leta 2007 nilske gosi še niso zabeležili (LUKAČ 2007).

Do leta 2001 nilska gos v Sloveniji ni bila zabeležena (BOŽIČ 2001). Med letoma 2005 in 2011 je bila opazovana na treh različnih območjih. Februarja 2005 (natančen datum ni bil zabeležen) je drugi navedeni avtor opazoval en osebek nilske gosi na Renških glinokopih v Vipavski dolini (UTM UL98, JZ Slovenija). V kotanji, napolnjeni z vodo, se je nilska gos zadrževala v družbi treh odraslih sivih gosi. V letu 2008 je bil domnevno isti osebek na tej lokaciji opazovan dvakrat, 2.3. (opazoval A. Rijavec) in 8.3.2008 (opazoval I. Kljun). Zadnje opazovanje v Vipavski dolini je bilo zabeleženo 28.10.2010 na sotočju potoka Lijak in Vipave vzhodno od Renč (UTM UL98, JZ Slovenija), dober kilometer od Renških glinokopov, ko sta bila opazovana dva, precej zaupljiva odrasla osebkka (opazoval A. Rijavec). Poleg teh opazovanj se nilske gosi v Vipavski dolini že dalj časa stalno zadržujejo na ribniku tovarne Keramix v Volčji dragi, kjer pa gre nedvomno za okrasne parkovne živali (slika 1). Dne 8.8.2011 je bil en odrasel osebek nilske gosi opazovan na obrežju Ljubljani v Mostah v Ljubljani (UTM VM60, osrednja Slovenija) (sporočila V. Grobelnik na spletni skupini Ljubitelji ptic), kjer se je zadrževal vsaj še 12.8.2011 (<http://galerija.foto-narava.com/displayimage.php?album=search&cat=0&pos=2>). Edino opazovanje nilske gosi iz SV dela Slovenije je z Račkih ribnikov v Krajinskem parku Rački ribniki - Požeg (UTM WM54, SV Slovenija). Tam jo je prvi navedeni avtor opazoval 29.3.2008, ko je v nizkem letu preletela cesto med Velikim ribnikom in ribnikom Gajič ter pristala v Malem ribniku. Že ko je preletela avtomobil, je bilo dobro videti njen značilni črno-beli vzorec na perutih, ki ga ima poleg nilske gosi še rjasta kozarka *Tadorna ferruginea*. Mali ribnik je bil razen manjše luže na sredini blatne površine prazen. Nilska gos je pristala med nekaj sivimi *Ardea cinerea* in velikimi belimi čapljami *Casmerodius albus* ter si pričela urejati perje. Kljub razdalji slabih 200 m in oblačnemu vremenu so bile skozi teleskop dobro vidne vse značilnosti odrasle nilske gosi. Na opazovani ptici ni bilo vidnih znakov, da bi bila ubežnica iz ujetništva. Ob naslednjem obisku dne 8.4.2008 nilske gosi na Račkih ribnikih ni bilo več. Glede na porast in širjenje naturalizirane populacije severno od Alp, ki deloma prezimuje na

Slika 1: Nilska gos *Alopochen aegyptiacus* na ribniku tovarne Keramix, kjer osebkke te vrste že dalj časa gojijo kot okrasne parkovne živali; domnevno vsa opazovanja v Vipavski dolini vključujejo osebkke iz te populacije (foto: E. Šinigoj)

Figure 1: Egyptian Goose *Alopochen aegyptiacus* on the pond belonging to Keramix factory, where these birds have been bred for several years as ornamental animals; presumably, all observations made in the Vipava Valley include individuals from this particular population (photo: E. Šinigoj)

območjih južno od tod, predvsem v Italiji (BLAIR *et al.* 2000), domnevava, da je šlo za osebek na preletu iz omenjene populacije.

Nilske gosi, opazovane na Renških glinokopih ter sotočju Lijaka in Vipave, so zelo verjetno ubežnice z ribnika tovarne Keramix v Volčji dragi, saj je zračna razdalja med temi lokalitetami le dobra 2 km. Zaupljivost opazovanih osebkov, kot tudi tistega z Ljubljani, dodatno potrjuje domnevo o izvoru nilskih gosi iz ujetništva (kategorija E). Glede na okoliščine je za opazovanje osebkka na Račkih ribnikih v seznamu ugotovljenih ptic Slovenije verjetno najprimernejša uvrstitev v kategorijo vrst, ki se pojavljajo kot gostje iz naturaliziranih populacij v tujini (C5).

Zahvala: Aljažu Rijavcu in Ivanu Kljunu se zahvaljujema za podatke o pojavljanju nilske gosi v Vipavski dolini.

Summary

The article presents all known observations of the introduced Egyptian Goose *Alopochen aegyptiacus* made in Slovenia till the end of 2011. In Feb 2005, and eventually on 2 and 8 Mar 2008, a single individual was observed at Renče Clay Pits in the Vipava Valley,

while on 28 Oct 2010 two individuals were recorded only 2 km away at the confluence of the Lijak Stream and Vipava River (UTM UL98, SW Slovenia). The authors of the article presume that these individuals were escapees from the nearby pond situated along the Keramix factory at Volčja draga, where Egyptian Geese have been bred for a number of years as ornamental animals. On 8 Aug 2011, one individual was recorded on the bank of Ljubljana River at Moste, Ljubljana (UTM VM60, Central Slovenia); in this case, too, an individual from captivity (E category) was presumably observed, judging by its unsuspecting behaviour. Apart from these records, a single individual was registered on 29 Mar 2008 at Rački Ponds (UTM WM54, NE Slovenia). Considering the circumstances of the above observations, as well as increase and expansion of the naturalised population north of the Alps, the authors infer that this individual belonged to the above mentioned population and that it should thus be most appropriately included, in the list of birds registered in Slovenia, in the category of species occurring as vagrants from naturalized populations abroad (C5).

Literatura

- AMORI, G. & BATTISTI, C. (2008): An Invaded Wet Ecosystem in Central Italy: An Arrangement and Evidence for an Alien Food Chain. – *Rendiconti Lincei* 19: 161–171.
- BANKS, A.N., WRIGHT, L.J., MACLEAN, I.M.D., HANN, C. & REHFISCH, M.M. (2008): Review of the Status of Introduced Non-Native Waterbird Species in the Area of the African-Eurasian Waterbird Agreement: 2007 Update. – BTO Research Report No. 489.
- BAUER, H.-G. & WOOG, F. (2008): Nichtheimische Vogelarten (Neozoen) in Deutschland. Teil I: Auftreten, Bestände und Status. – *Vogelwarte* 46 (3): 157–194.
- BLAIR, M.J., MCKAY, H., MUSGROVE, A.J. & REHFISCH, M.M. (2000): Review of the Status of Introduced Non-Native Waterbird Species in the Agreement Area of the African-Eurasian Waterbird Agreement. Report of work carried out by the British Trust for Ornithology under contract to the Department of Environment, Transport and the Regions. – BTO Research Report No. 229.
- BOŽIČ, L. (2001): Seznam ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst. – *Acrocephalus* 22 (106/107): 115–120.
- DRAKE, J.A. (2003): *Handbook of Alien Species in Europe. Invading nature: springer series in invasion ecology*. Vol. 3. – Springer Science and Business Media B.V.
- GREG BRAUN, D. (2004): First documented nesting in the wild of Egyptian Geese in Florida. – *Florida Field Naturalist* 32 (4): 138–143.
- LENSINK, R. (1999): Aspects of the biology of Egyptian Goose *Alopochen aegyptiacus* colonizing The Netherlands. – *Bird Study* 46 (2): 195–204.
- LUKAČ, G. (2007): Popis Ptica Hrvatske. – *Natura Croatica* 16 (1): 1–148.
- MAGYAR, G. & HADARICS, T. (1995): [The MME Rarities Committee 1993. Annual Report on the occurrence of rare bird species in Hungary.] – *Aquila* 102: 193–198. (in Hungarian)
- MAUMARY, L., VALLOTTON, L. & KNAUS, P. (2007): Die vögel der Schweiz. – *Schweizerische Vogelwarte, Sempach & Nos Oiseaux, Montmollin*.
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2000): [The MME Rarities Committee 1999. Annual Report on the occurrence of rare bird species in Hungary.] – *Tűzok* 5: 1–16. (in Hungarian).
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2001): [The MME Rarities Committee 2001. Annual Report on the occurrence of rare bird species in Hungary.] – *Tűzok* 6: 105–119. (in Hungarian).
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2008A): [The 2005 report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee on rare birds in Hungary.] – [<http://www.birding.hu/doc/NB2005.pdf>], 10/11/2011 (in Hungarian).
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2008B): [The 2006 report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee on rare birds in Hungary.] – [<http://www.birding.hu/doc/NB2006.pdf>], 10/11/2011 (in Hungarian).
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2009): [The 2007 report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee on rare birds in Hungary.] – [<http://www.birding.hu/doc/NB2007.pdf>], 10/11/2011 (in Hungarian).
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG (2010): [The 2008 report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee on rare birds in Hungary.] – [<http://www.birding.hu/doc/NB2008.pdf>], 10/11/2011 (in Hungarian).
- RANNER, A. (2011): Artenliste der Vögel Österreichs. Stand: August 2011. – Avifaunistische Kommission von BirdLife Österreich. [<http://www.birdlife-afk.at/>], 10/11/2011.
- SNOW, D.W. & PERRINS, C.M. (eds.) (1998): *The Birds of the Western Palearctic. Concise edition. Vol. 1. Non-passerines*. – Oxford University Press, Oxford.
- SUTHERLAND, W.J. & ALLPORT, G. (1991): The distribution and ecology of naturalized Egyptian Geese *Alopochen aegyptiacus* in Britain. – *Bird Study* 38 (2): 128–134.
- VENEMA, P. (1997): Egyptian Goose *Alopochen aegyptiacus*. pp. 79 In: HAGEMEIJER, J.M.W. & BLAIR J.M. (eds.): *The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance*. – T & A D Poyser, London.

Prispelo / Arrived: 8. 11. 2010

Sprejeto / Accepted: 19. 3. 2012